

Fotó: Bv. fotó

Erdélyi Ákos

MŰVELETI PSZICHOLÓGIA A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN

Psychology of operations in the Hungarian Prison Service

A műveleti pszichológia az alkalmazott lélektani területek egy hazánkban még kevésbé ismert és módszertanilag kidolgozott területe, amely eredetileg a katonapszichológia egy speciális területeként funkcionált. Az évek során azonban megállapítást nyert, hogy a műveleti pszichológia nem csak a katonai műveletek támogatásában nyújt segítséget, hanem a nemzetbiztonság és a bűnügyi szakterületek esetében is releváns, legyen szó általános és speciális feladatokat ellátó rendőri szervről, nemzetbiztonsági szolgálatokról vagy a büntetés-végrehajtás szervezetéről. Jelen írásomban azt mutatom be, hogy a műveleti pszichológia miként, milyen keretrendszerben és milyen módszertani lehetőségekkel tudja szolgálni a büntetés-végrehajtás szervezetét, annak felderítő és műveleti tevékenységét, hozzájárulva ehhez a büntetés-végrehajtási intézetek dinamikus biztonságának állandóságához.

Kulcsszavak: műveleti pszichológia, alkalmazott lélektan, felderítés, művelet, büntetés-végrehajtás

Psychology of operations is a lesser-known and methodologically underdeveloped area of psychology in Hungary, which originally emerged as a specialized branch of military psychology. Over the years, however, it has become evident that psychology of operations provides valuable support not only in military operations but also in areas related to national security and criminal justice. This includes agencies and services carrying out general and specialized police duties, national security services, and penitentiary institutions. In this study, I examine how psychology of operations can support the penitentiary system – specifically its intelligence and operational activities – by outlining the applicable frameworks and methodological tools, thereby contributing to the dynamic security of penitentiary institutions.

Keywords: psychology of operations, applied psychology, intelligence, operations, prison service

Bevezetés

Amikor műveleti területet érintő kérdésekről esik szó, teljesen érhető módon elsőként a katonai szakterületre asszociálunk. Hasonlóképpen vagyunk a műveleti pszichológia témakörét illetően is, amely nem véletlen: a műveleti pszichológia első megjelenése a katonapszichológiának köszönhető^{1,2,3,4}. Gondoljunk csak az úgynevezett PSYOPS műveletekre^{5,6,7,8}, vagy az egyéb, elsősorban csapatpszichológusi feladatokra, amelyek a misszióban szolgálatot teljesítő pszichológusokra várnak.⁹ Az azonban kijelenthető, hogy az évek során a műveleti feladatellátás a katonai szakterület mellett egy másik szakterületen is komoly előrelépésekre tett szert., ami nem más, mint a bűnügyi szakterület. Míg azonban a katonai műveleti pszichológia főként a missziós támogatást jelenti, addig a bűnügyi műveleti pszichológia feladatellátása összetettebb, amely magába foglalja nemcsak a felderítés- és hírszerzés-támogatást, hanem – sok egyéb mellett – az intézkedéstaktikai tanácsadást is.

Jelen írás is e mentén épül fel: előbb áttekintem a bűnügyi műveleti pszichológia definíciós kihívásait, majd röviden bemutatom a büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) felderítési tevékenységben játszott szerepét.

A bűnügyi műveleti pszichológia alapjai

Ahhoz, hogy a műveleti pszichológia fogalmát és kereteit meghatározhassuk, előbb azt kell tisztáznunk, hogy mit is értünk művelet alatt.

A Rendészettudományi Szaklexikon¹⁰ meghatározásában „*a művelet a felderítés során tervszerűen végrehajtott többszereplős cselekvéssorozat, amely: 1. események célorientált befolyásolásával cselekmények kimenetelét és eredményét alakítja; 2. részeredményeket elérve meghatározza a felderítés további irányait és súlypontját; 3. a művelet során a felderítés eredményei részlegesen vagy teljeskörűen realizálódnak. Továbbá a művelet a műveleti egységek által speciális eszközökkel és taktikák alkalmazásával végrehajtott olyan tevékenység, amely a kiváltó emberi magatartás, helyzet, körülmény, cselekmény,*

1 Andó S. (2024)

2 Andó S. (2020)

3 Schild M. (2014)

4 Markolt N. (2010)

5 A PSYOPS (psychological operations – pszichológiai műveletek) olyan tervezett kommunikációs tevékenységek, amelyek célja, hogy befolyásolják egy célcsoport gondolkodását, érzelmeit és viselkedését politikai, katonai vagy stratégiai érdekek mentén.

6 Mohamad, Z. S., Afkar, A. L. S. (2022)

7 Ambrus É. (2020)

8 Narula, S. (2004)

9 Andó S. (2024)

10 Boda J. (2019)

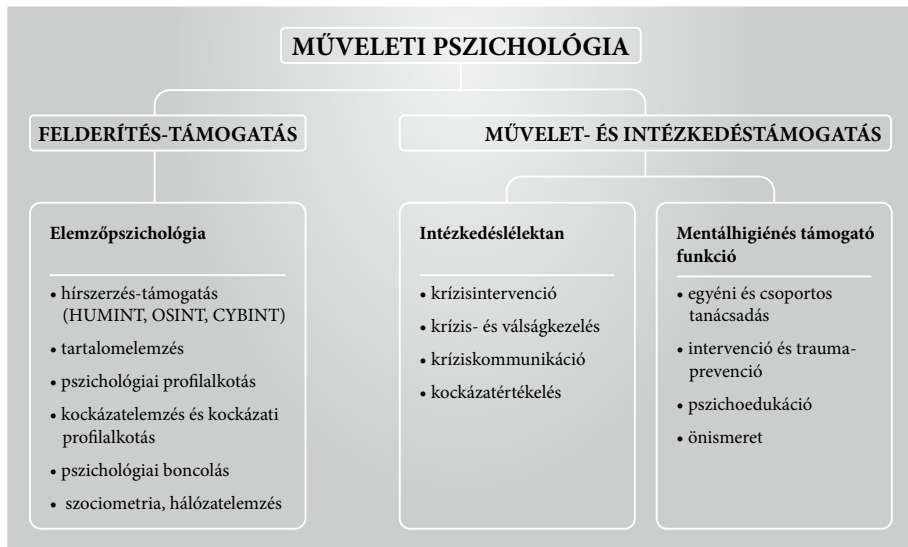
illetve a folyamatban lévő bűncselekmény megszakítására fókuszál, az elkövető(k) elfogásával, valamint – szükséges és indokolt esetben – azok semlegesítésével”¹¹.

Ennek értelmében tehát kijelenthető, hogy a műveleti tevékenység alapvetően két fő területre, felderítői és intézkedéstaktikai feladatellátásra osztható. A különbség azért is fontos, mert a műveleti pszichológia meghatározásakor erre a két tevékenységtípusra kell reflektálnunk.

A bűnügyi műveleti pszichológia keret- és feladatrendszere

Mindenekelőtt fontos megjegyezni, hogy a műveleti pszichológiának nincs egységes, konszenzuson alapuló meghatározása, sem pedig szisztematikusan kidolgozott módszertana. Így az alábbiakban az általam meghatározott keret- és feladatrendszert ismertetem, figyelembe véve az egyes alkalmazott pszichológiai területek sajátosságait, és igazodva a fent bemutatott művelet-terminológia meghatározásaihoz.

Nagy általánosságban azt mondhatjuk, hogy a műveleti pszichológia az az alkalmazott lélektani terület, amelynek célja egyrészt a bűncselekmények felderítésének, másrészt a célirányos műveleti intézkedéseknek a támogatása, pszichológiai elemző-értékelő tevékenység útján (1. ábra).

1. ábra: A műveleti pszichológia és alterületei, valamint azok alkalmazott eljárásai¹²

¹¹ Boda J. (2019) p. 402.

¹² A szerző saját szerkesztése.

Módszerei, eljárásai multidiszciplináris alapokon nyugszanak: a műveleti pszichológia egyaránt merít a pszichológia alap- és alkalmazott területeinek módszereiből, valamint a rendészet- és hadtudomány, a kriminológia és kriminalisztika eljárásaiból. Így többek között eredményesen alkalmazhatja – a felderítési szakterület támogatása érdekében – a pszichológiai profilalkotást, a pszichológiai boncolást, a nyílt forrású információk pszichológiai szempontú tartalomelemzését és a kockázatelemzést, továbbá – a műveleti szakterület támogatása során – a krízisintervenciót, a kríziskezelést és kríziskommunikációt, a kockázatértékelést, valamint a pszichoedukációt és önismereti tréningeket.

Alap és alkalmazott pszichológiai terület	Műveleti pszichológia
Szociálpszichológia	<ul style="list-style-type: none"> • csoportdinamika, csoportképződés • társas befolyásolás • tömeglélektan • szociometria
Személyiséglélektan	<ul style="list-style-type: none"> • személyiségtypusok, vonásmélt • önismeret és annak fejlesztése • megküzdési stratégiák, reziliencia
Fejlődéslélektan	<ul style="list-style-type: none"> • szocializációs folyamatok • kortársközösségek hatása • kötődés
Klinikai pszichológia	<ul style="list-style-type: none"> • pszichopatológia és patopszichológia
Krízispszichológia	<ul style="list-style-type: none"> • krízisintervenció és kríziskezelés • beavatkozás • kríziskommunikáció
Kriminalisztikai pszichológia	<ul style="list-style-type: none"> • pszichológiai profilalkotás • pszichológiai boncolás • pszichológiai elemzés-értékelés

1. táblázat: A műveleti pszichológia és más pszichológiai területek lehetséges kapcsolódási pontjai¹³

A fenti táblázat azt rögzíti, hogy a műveleti pszichológia az egyes alap- és alkalmazott pszichológiai területek elméletei és módszertani megoldásai közül melyeket tudja eredményesen integrálni a saját tudományterületébe. Jól látszik, hogy a műveleti pszichológia komplexen alkalmazott terület: mind a főbb alap-pszichológiai területek, mind más alkalmazott területek között megtalálja azokat az elemeket, amelyeket a saját tevékenysége során eredményesen tud felhasználni és alkalmazni. Az alábbi, 2. számú táblázat pedig azt foglalja össze, hogy a műveleti pszichológia milyen eljárásokat tud alkalmazni a felderítés-támogatás, és milyeneket a célirányos intézkedések támogatása során.

13 A szerző saját szerkesztése.

MŰVELETI PSZICHOLÓGIA		
	Felderítési szakterület	Műveleti szakterület
Felderítés-támogató pszichológiai eljárások	<ul style="list-style-type: none"> • hírszerzés-támogató • elemzőpszichológia (OSINT¹⁴, HUMINT¹⁵, CYBINT¹⁶) • nyílt forrású információk pszichológiai elemzése • pszichológiai boncolás • pszichológiai profilalkotás • kockázatelemzés és kockázati profilalkotás • szociometria, hálózatelemzés 	
Intézkedéstámogató pszichológiai eljárások		<ul style="list-style-type: none"> • krízisintervenció • krízis- és válságkezelés • kríziskommunikáció • kockázatértékelés • szociometria, hálózatelemzés, • egyéni és csoportos tanácsadás (főként trauma-megelőzés, stresszkezelés) • pszichoedukáció • önismereti tréningek

2. táblázat: A műveleti pszichológia alkalmazott eljárásai és módszerei a felderítés és a műveleti szakterületek szemszögéből¹⁷

A fenti felosztás is igyekszik reflektálni a műveleti pszichológia kettősségére – amelyre már ebben a cikkben is utaltam – ami a feladatellátást illeti.

Az egyik fő irányvonalat a felderítés-támogató pszichológiai eljárások alkotják, amelyek valamennyi olyan bűnügyi, bűnüldözői tevékenységet igyekeznek kiszolgálni, amelyek egy-egy bűncselekmény, vagy valamilyen okból kifolyólag leplezni kívánt cselekmény felderítéséhez, és az ilyen jellegű cselekmények megelőzéséhez szükségesek. Ez lehet akár a hírszerzés folyamatának támogatása, internetes tevékenységek és tartalmak elemzés-értékelése, és így tovább. A pszichológiai eljárások közé pedig olyan módszerek sorolhatók, mint a műveleti célú pszichológiai profilalkotás, a viselkedés- és kockázatelemzés és kockázati profilozás, a pszichológiai szempontú tartalomelemzés, a szociometria és hálózatelemzés és a pszichológiai boncolás.

A másik fő irányvonal a konkrét, célhoz kötött műveletek-intézkedések pszichológiai támogatása, amely további két alterületre osztható. Az egyik terület maga az akut krízisek kezelése és a konkrét műveleti cselekmény támogatása, például egy zárkatorlasz vagy egy fogolyzandulás felszámolásának, vagy egy fogolyszökés felkutatásának pszichológiai

14 Az OSINT (Open Source Intelligence – nyílt forrású hírszerzés) lényege, hogy nyilvánosan hozzáférhető információkból gyűjt és elemez adatokat, például médiából, közösségi oldalról, nyílt adatbázisokból, fórumokról.

15 HUMIN – humán hírszerzés; lényege az, hogy információt emberektől szereznek, nem technikai eszközökkel.

16 A CYBINT (Cyber Intelligence – kiberhírszerzés) lényege, hogy a kibertérből származó technikai és viselkedési adatok alapján azonosít fenyegetéseket és szándékokat.

17 A szerző saját szerkesztése.

támogatása; a másik alterület pedig maga a műveleti állomány pszichológiai kiképzése, pszichés gondozása, pszichoedukálása, önismeretének fejlesztése.

A konkrét intézkedések támogatására olyan pszichológiai módszerek állnak rendelkezésünkre, mint a krízisintervenció, a kríziskommunikáció vagy az aktív hallgatás, míg a személyi állománnyal való munka során nagyban támaszkodhatunk a pszichoedukációra, önismereti tréningekre és az egyes egyéni és csoportos módszerspecifikus eljárásokra.

Felderítés-támogató műveleti pszichológia a bv. szervezet kontextusában

Ebben a fejezetben egyrészt áttekintem a lényegesebb belső szabályozók adta lehetőségeket, amik megadhatják a műveleti pszichológia bv. szervezet felderítési szakterületi támogatásának megalapozottságát, másrészt röviden – szem előtt tartva a felderítési szakterület leplezett jellegét, – ismertetem a felderítés-támogatás néhány pszichológiai aspektusait.

Belső jogi szabályozók, mint a felderítés-támogatás keretrendszerei

Elsőnek érdemes áttekinteni a büntetés-végrehajtási szervezet biztonsági célú kockázatelemzési tevékenységének szabályairól szóló 23/2023. (III. 29.) BVOP utasítást (a továbbiakban: BVOP utasítás), amely a kockázatelemzésre – országos illetékességgel – a Felderítési Főosztályt jelöli ki. Az utasítás számunkra azért is releváns, mert a 12. pontban taxatívén rögzíti, hogy melyek a kockázatelemzés típusai, megkülönböztetve az információ-ellenőrzést, az információfeldolgozást, az együttműködő személy bevonásának kockázatelemzését és az elemző-értékelő tevékenységet. Lényeges az utasítás VI., „Elemző-értékelő tevékenység” című fejezetének áttekintése is, amely pontosan meghatározza az elemző-értékelő tevékenység feladatát, felhasználhatóságának körét, az elemzés-értékelés tárgyát és célját, specifikusságát. A 110. pont rögzíti az elemző-értékelő tevékenység típusait – melyet érdemes lenne a későbbiekbe kiegészíteni a pszichológiai stratégiával, amely nagyban elő tudná segíteni a pszichológiai alapú elemző-értékelő tevékenység meghatározását. Erre a jogszabályi lehetőség adott, hiszen ugyancsak ez a BVOP utasítás 119. a) pontja rögzíti, hogy a Felderítési Főosztály, mint szakirányító, jogosult kidolgozni és folyamatosan fejleszteni az elemző-értékelő tevékenységgel kapcsolatos módszertani ismereteket.

Ez a szabályozó közvetve ugyan, de nagyban elősegítheti a bv. specifikus, felderítés-támogató műveleti pszichológia alapjainak lefektetését, hiszen meghatározza, hogy milyen keretrendszer mentén, mely feladatok tartoznak azok közé, amelyekre a műveleti pszichológiának reflektálnia kell és segítheti az eredményes felderítést. Mivel a pszichológiai munka elemző-értékelő tevékenység, így jól illeszkedhet a BVOP

utasítás tartalmába, amely visszacsatolva szabályozhatja a műveleti pszichológiai elemzés-értékelés teljes folyamatát. Mivel a BVOP utasítás lehetőséget is biztosít további elemző-értékelő eljárások, módszertani megoldások és ismeretek bővítésére, így mintegy megteremti a lehetőséget az adaptációra is. Ebből adódóan a BVOP utasítás sokkal inkább teret enged a műveleti pszichológiai elemzés-értékelés megteremtéséhez, mint más, például rendőrségi szabályozók.

Az alábbiakban pedig nézzük meg valamelyest részletesebben, hogy a felderítés-támogatást hogyan lehet pszichológiai oldalról megtámogatni.

A büntetés-végrehajtási szervezet felderítő tevékenysége

Mielőtt sorra vennénk, hogy milyen pszichológiai eljárások alkalmazhatók a bv. szervezet felderítési szakterületének támogatásakor, először azt kell tisztáznunk, mit értünk felderítés alatt. A felderítés fogalmának definiálásához három nézőpontból közelíthetünk: (1) bűnügyi, (2) kriminalisztikai és (3) jogi nézőpontokból, amelyek eltérően határozzák meg a felderítés lényegét.

FELDERÍTÉS-KONCEPTUALIZÁLÁS	Bűnügyi értelemben	„(1) eltitkolt vagy más okból látens, bűnügyileg releváns cselekmények, események megismerése, ismeretlen körülmények, részletek tisztázása, mások számára további eljárások és intézkedések érdekében is ismertté tétele. (2) Az ellenérdekelt féllel kapcsolatos, általuk megőrizni, eltitkolni kívánt, saját érdeink számára fontos, korábban megismert adatok, információk részletes feltárása, azonosítása, ellenőrzése leplezett vagy titkos tevékenységgel”. ¹⁸
	Kriminalisztikai értelemben	„(1) elvek, intézkedések, tevékenységek, módszerek (eljárások) és eszközök összessége, amely rivális entitások, leplezett tevékenységű személyek és csoportok, valamint bűnözők szándékainak, céljainak, összetételének, elhelyezkedésének, továbbá tevékenységének kifürkészését célozza és eredményezi. Formáját tekintve lehet nyílt vagy titkos felderítés. (2) A nyomozáson belül a történeti tényállás megismerésére és a nyomozási feladatok elvégzéséhez szükséges feltételek biztosítására irányuló adatgyűjtő és adatfeldolgozó tevékenység”. ¹⁹
	Jogi értelemben	„a nyomozó hatóság által folytatott, az előkészítő eljárás megindulásától a vádemelési javaslatig tartó büntetőeljárási tevékenység”. ²⁰

3. táblázat: A felderítés meghatározása bűnügyi, kriminalisztikai és jogi aspektusok mentén²¹

A három értelmezési keret közül, a tanulmány témáját figyelembe véve, a bűnügyi értelmezés a legrelevánsabb. Ha ehhez az értelmezéshez társítjuk a műveleti pszichológia felderítés-támogató feladatát, akkor azt mondhatjuk, hogy a műveleti pszichológia legfőbb célja a bűnügyi szempontból releváns, valamilyen okból kifolyólag ismeretlen, titkolni kívánt cselekmények és események teljes körű megismerésének segítése, a rendelkezésre álló adatok és információk pszichológiai szempontú elemzés-értékelése útján.

18 Boda J. (2019) p. 185.

19 Boda J. (2019) p. 185.

20 Boda J. (2019) p. 185.

21 A szerző saját szerkesztése a Rendészettudományi Szaklexikon (Boda 2019) alapján.

Mit jelent ez a bv. szervezet felderítési gyakorlatában?

A 2020. évtől már főosztályi jogállásban működő Felderítési Főosztály^{22, 23} komplex feladatellátást végez, amelynek egyik legjelentősebb fókusza a folyamatos elemző-értékelő tevékenység: „a Főosztály biztonsági kockázatelemző tevékenységének egyik erőssége, hogy a végrehajtást és a fogvatartotti viszonyokat komplexen (...) vizsgálja. A beszerzett információkat folyamatosan elemzi-értékeli és veti össze a nyilvántartási adatokkal. Vizsgálata nem a fogvatartotti viszonyok jogszabályoknak való megfelelést célozza, hanem azokat megérteni próbálja, mivel ennek révén tudja ellátni a törvényben foglalt feladatait: a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzését, feltárását”²⁴. A folyamatos elemző-értékelő tevékenység célja végső soron pedig az, hogy fenntartsa a dinamikus biztonságot²⁵, és kiiktassa az annak veszélyeztetését célzó tényezőket.

Nézzük néhány gyakorlati példát. A bv. szervezet személyi állományának tudomására jut, hogy az egyik zárkában tiltott tárgy lehet elrejtve, ugyanakkor ez az információ egy olyan fogvatartottól származik, aki jellemzően kiszínezi az eseményeket, viselkedésére a konfabuláció és a meseszöveg a jellemző, ebből adódóan felmerül annak a kérdése, hogy az információ valós-e. A műveleti pszichológia ebben az esetben a kérdés valódiságának vizsgálatához járulhat hozzá elemzés-értékelés útján: beszerzi a releváns információkat, és szisztematikus úton, viselkedéselemzés fókusszal összefoglaló feljegyzést és feltárja a lehetséges forgatókönyveket az információval és annak valódiságával kapcsolatban.

Egy másik esetben, például fogolyszökés felderítése során a műveleti pszichológia elemezheti és értékelheti a szökött fogvatartott ismeretségi körét, kapcsolattartásának intenzitását, a zárkatársak meghallgatása útján a fogolyszökést elkövető fogvatartott személyiség- és viselkedésváltozását, amelyekkel segítheti a fogvatartott felkutatásának folyamatát.

Ebben a két példában kirajzolódik a viselkedéselemzés fontossága, amelynek célja, hogy feltérképezze a tanúsított viselkedés egyes aspektusait, és azonosítsa az azokban rejlő potenciális kockázati elemeket, mintázatokat – amely mintázatok feltárása ugyancsak fontos feladata a bv. szervezet felderítési tevékenységének.²⁶

22 Vágó Z. (2024a)

23 Vágó Z. (2024b)

24 Vágó Z. (2024b) p. 79.

25 Vágó Z. (2024a)

26 Vágó Z. (2024a)

Ahhoz, hogy egy személy viselkedése minél pontosabban megjósolható legyen, nem elég az úgynevezett keresztmetszeti helyzetkép elemzése, a viselkedést hosszmetzeti képben szükséges vizsgálni. Ez azt jelenti, hogy egy meghatározott pillanatban történő viselkedésvizsgálat csak az adott szituációban, annak ismeretében releváns, azonban ha a vizsgált személyről hosszabb időn keresztül beszerzett információk állnak rendelkezésre, könnyebben megállapítható, hogy a vizsgált személyre mely viselkedésminták milyen gyakorisággal jellemzőek, és melyek azok, amelyek mindössze szituatív megjelenésű elemek. Példának okáért vegyünk egy első büntényes elkövetőt. Mivel első alkalommal került bv. intézetbe, nincsenek róla előzményi adatok, sokkal kevesebb forrásból juthatunk viszonylag objektív információkhoz a várható viselkedésével kapcsolatban. Nem tudjuk, hogy az első büntényes fogvatartott valójában mennyire tartozik vulnérabilis csoporthoz, mekkora az öndestrukció kockázata, vagy épp mennyire tartozik a normasértók közé. Természetesen sokat segítenek az általa elkövetett bűncselekménnyel kapcsolatos bűnügyi információk, valamint a befogadás során feltárt adatok, de pontos kockázatértékelés csak bizonyos idő eltelte után adható. Ezzel szemben egy visszaeső elkövetőről, akiről már rendelkezünk többletinformációval a korábbi fogvatartása alatti időszakról, pontosabb kockázatértékelés és viselkedéselemzés adható.

A dinamikus kockázatértékeléshez – a viselkedéselemzés mellett – jól illeszkedhet a pszichológiai boncolás eljárása (Psychological Autopsy, a továbbiakban: PA) is. A PA-t eredetileg azért dolgozták ki, hogy segítse a nyomozó hatóság munkáját azokban az esetekben, amikor nem egyértelmű, hogy egy halál természetes úton következett-e be, esetleg baleset, öngyilkosság vagy gyilkosság eredménye.^{27, 28, 29, 30, 31} A PA lényege, hogy rekonstruálják az elhunyt személy utolsó napjait, és sok egyéb tényező mellett elemzik a halál beálltát megelőző mentális állapotát is. A vizsgálat során minden releváns információt begyűjtenek az elhunyttal kapcsolatban, amelyek segíthetnek szokásainak feltérképezésében, személyiségének elemzésében, életmódjának és társas kapcsolatainak azonosításában.^{32, 33} A PA napjainkban már jóval szélesebb körben alkalmazható, például a gyanús eltűnések és magányos merénylek elemzése kapcsán is segítséget nyújthat. Ugyancsak hasznos lehet a PA bv. szervezet aspektusából: hasonlóan a viselkedéselemzéshez, a PA is komplex módon képes feltárni a fogvatartott személyiségének főbb karakterisztikáit, mindemellett a rendkívüli események utólagos elemzés-értékelésére is alkalmas, amelyből megjósolhatóvá válnak a jövőben

27 Amritha, R., Parvana, P., Riza, K. S., Rao, I. A. (2025)

28 Sablone, S., Bellino, M., Cardinale, A. N., Violante, M. G., Risola, R., Magno, A., Pierro, V., Grattagliano, I. (2024)

29 Posa, J., Leone, J., Rondinelli, V., Sclavi, F., Posa, M. (2023)

30 Saxena, G., Saini, V. (2017)

31 Shneidman, E. S. (1994)

32 Amritha, R., Parvana, P., Riza, K. S., Rao, I. A. (2025)

33 Sablone, S., Bellino, M., Cardinale, A. N., Violante, M. G., Risola, R., Magno, A., Pierro, V., Grattagliano, I. (2024)

elkövetni szándékozott rendkívüli események, amelyek így még idejében felderíthetők és elháríthatók.

A felderítés-támogatás kitüntetett figyelmet érdemel a bv. szervezet tevékenysége során is, amelyet minden eszközzel segíteni kell. A bv. szervezet felderítési eredményessége nagyban hozzájárul a dinamikus biztonság fenntartásához és a fenyegető magatartások elhárításához, legyen szó rendkívüli eseményekről^{34, 35, 36} vagy a bv. intézetekben megjelenő erőszakos szélsőségek monitorozásáról³⁷.

Intézkedéstámogató műveleti pszichológia büntetés-végrehajtás szervezetének kontextusában

A felderítés-támogatás után, a következőkben sorra veszem a bv. szervezetben fellelhető műveletek és intézkedések támogatására alkalmas műveleti pszichológiai eljárásokat, módszertani lehetőségeket.

(Belső) jogi szabályozók, mint a művelet- és intézkedéstámogató lélektan keretrendszerei

Mint ahogy a műveleti szakterülethez kapcsolódó pszichológiai feladatellátás során is, elsőként tekintsünk át néhány releváns külső és belső szabályozót.

Külső szabályozó, amelyről a művelet- és intézkedéstámogató alkalmazott pszichológia esetében szót kell ejtenünk, az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (továbbiakban: Eü. tv.). Az Eü. tv. a X., „*Pszichiátriai betegek gyógykezelése és gondozása*” című fejezetben meghatároz olyan viselkedés- és magatartásformákat, amelyek kiemelt jelentőséggel bírnak mind a bv. szervezet felderítési, mind a bv. művelet szempontjából, és amelyek kockázatot jelentenek a bv. intézetek dinamikus biztonságára nézve. Ezeket a magatartásformákat az Eü. tv. veszélyeztető és közvetlen veszélyeztető magatartásként definiálja. Veszélyeztető magatartásról abban az esetben beszélünk, ha a beteg – mentális zavara következtében – saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére jelentős veszélyt jelenthet, és a kezelés hiánya állapotának további romlását eredményezné.³⁸ Közvetlen veszélyeztető a magatartás akkor, ha a beteg – akut mentális zavara következtében – saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére közvetlen és súlyos veszélyt jelent, és az azonnali kezelés hiánya állapotának további romlását

34 Vágó Z. (2024b)

35 Szabó B., Bezzeg S. (2024)

36 Sztodola T. (2023)

37 Szilassy R. (2017)

38 Eü. tv. 188. § b) pont

eredményezné.³⁹ Ebben az értelmezési rendszerben ilyen magatartásként kezelendő például a szuicid veszélyeztettség, vagy a pszichotikus zavar, amelyek kezelése a bv. szervezet számára is kitüntetett jelentőséggel bír, hiszen ezek olyan deviáns magatartások, amelyek súlyosan veszélyeztetik és sértik a bv. intézetek dinamikus biztonságát, a fogvatartás rendjét és sok esetben rendkívüli eseményt képesek előidézni.

A pszichés instabilitással összefüggő veszélyeztetettségből eredő rendkívüli események kezelése és felszámolása polgári környezetben – főszabály szerint – a Terrorelhárítási Központ hatásköre,⁴⁰ így az ön- és közveszélyes, közvetlen veszélyeztető magatartással sok esetben ők találkoznak. Ugyanakkor a bv. szervezet specifikuma, hogy egy-egy mentális instabilitásból eredő rendkívüli esemény, például önkárosítás vagy megkezdett szuicidium kezelése szakterületek közötti együttműködést igényel, hiszen a biztonsági és körletfelügyelők, az egészségügyi dolgozók, az intézeti pszichológus és reintegrációs tisztek együttes fellépése szükséges az ilyen helyzetek kezelésében és utógondozásában. Éppen ezért kijelenthető, hogy az ön- és közveszélyes állapotok kezelése rendkívül összetett feladat a bv. szervezetében.

A rendkívüli esemény kapcsán érdemes annak bv. szervezet általi értelmezéséről is írni. Mint látjuk az előzőekben, a pszichológiai-pszichiátriai megközelítés elsősorban a veszélyeztető és közvetlen veszélyeztető magatartások következményeként definiálják azt. A bv. szervezet szempontjából történő meghatározás a rendkívüli eseményről azt mondja, hogy az a „fogva tartás biztonságát súlyosan sértő vagy veszélyeztető, speciális intézkedések bevezetését szükségessé tevő történés. Különösen a terrorcselekmény, a fogolyzandulás, a bv. szervezet létesítményét, eszközeit, járműveit, valamint a személyi állomány tagját vagy az elitét ért támadás, a bv. szervezet létesítményéből vagy járművéből való erőszakos kitörés, a fogolyszökés, az elítélt öngyilkossága, az elítélt halála, a bv. szervezet létesítményét vagy járművét veszélyeztető elemei csapás, jelentős tüzeset”⁴¹ – mondhatni valamennyi olyan esemény, amely a BVOP műveleti egységének működésével, és feladatellátásával kapcsolatos utasításában taxatív felsorolásra kerül. Ebből látszik, hogy a bv. szervezet sokkal tágabban értelmezi a rendkívüli jelenség témakörét, amely azért optimálisabb, mert így pontosan tudják a végrehajtói személyi állományi tagok, hogy (1) pontosan milyen események jelentenek rendkívüli eseményeket és (2) milyen kezelési lehetőségek vannak velük kapcsolatban.

Talán a leglényegesebb belső utasítás, már ami az intézkedéstámogatás pszichológiai lehetőségeinek szempontjából fontos, a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről szóló 26/2022. (XII. 21.) BVOP utasítás, amely taxatív sorolja fel

39 Eü. tv. 188. § c) pont

40 Lásd: a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet

41 Boda J. (2019) p. 483.

a bv. szervezet műveleti egységének feladatkörébe tartozó eseteket, kitér a képzési-továbbképzési rendszer szerepére és a kiválasztás folyamatára is, amelyeket áttekintve kirajzolódik a műveleti pszichológia lehetséges intézkedéstámogató alkalmazási és felhasználási lehetősége. A 4. pontban rögzített feladatok közül mindegyik kapcsán releváns a pszichológiai támogatás, különösen az a)⁴², a h)⁴³, az i)⁴⁴, a j)⁴⁵, a k)⁴⁶, az l)⁴⁷, az m)⁴⁸, az n)⁴⁹ és az o)⁵⁰ alpontokban rögzített események megvalósulásakor. Az a)-n) alpontokban rögzített cselekmények támogatása az intézkedéslélektan feladata, míg az o) alpontban rögzített, a személyi állomány képzésében való részvétel a mentálhigiénés támogatás feladatkörébe tartozik, ahogyan a VII. fejezetben rögzített kiképzési és oktatási előírások és követelmények.

A krízisintervenció és az intézkedéslélektani feladat kapcsán említést kell tenni még a büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről szóló 4/2024. (III. 7.) BVOP utasításról, amely a rendkívüli események során követendő és elvégzendő feladatokat rögzíti, protokoll-szerűen meghatározva az egyes lépéseket. Ez a pontos meghatározás közvetve így azt is szemlélteti, hogy az intézkedéseket támogató krízispszichológus hol és miként tud belépni a rendkívüli események kezelésébe és felszámolásába.

A büntetés-végrehajtási szervezet műveleti tevékenységét támogató pszichológiai lehetőségekről

A művelet- és intézkedéstámogató pszichológia két lényeges alterületre osztható. Az egyik alterület az intézkedéslélektan, amely közvetve támogatja egyes műveletek végrehajtását, a helyszínen vagy az operatív központból. Az intézkedéslélektan a műveleti terv megtervezésétől a konkrét művelet végéig tart. A másik alterület a mentálhigiénés támogatás, ami magába foglalja egyrészt a végrehajtói állomány egyéni és csoportos mentálhigiénés gondozását, másrészt képzést, kiképzését, (pszicho)edukációját. Ha definiálni szeretnénk ezt a két alterületet, akkor azt mondhatjuk, hogy

- az *intézkedéslélektan* a konkrét, végrehajtandó, célirányos műveleteket-intézkedéseket támogató alkalmazott lélektani terület, amelynek szerepe

42 Kiemelten veszélyes és/vagy veszélyeztetett fogvatartott szállítása

43 Azonnali beavatkozást igénylő csapattevékenységben való részvétel

44 Terrorcselekmény megszakítása, felszámolása, elkövetők elfogása halaszthatatlan esetben történő végrehajtás során

45 Fogolyzandulás megszakítása és felszámolása

46 Zárkatorlasz felszámolása

47 Kitérés kísérlet megakadályozása

48 Megszökött fogvatartott felkutatása, elfogása

49 Fogvatartott erőszakos kiszabadításának megakadályozása

50 A személyi állomány képzésében való részvétel

a műveleti terv megtervezésétől a konkrét művelet végéig tart, segítve ezzel a műveleti egység feladatát, és a műveleti helyzet deeszkalálódását;

- a *mentálhigiénés támogató funkció* a műveleti/bevetési egység személyi állományának mindennapi életében vesz részt: egyrészt végzi a személyi állomány pszichés gondozását egyéni és csoportos tanácsadás, krízisintervenció, trauma- és stressz-prevenció kapcsán, másrészt részt vesz a műveleti egység (ki)képzésében és (pszicho)edukációjában.

Az intézkedéslélektan kapcsán, különösen a rendkívüli események kezelésekor olyan eljárások alkalmazását lenne célszerű adaptálni a bv. szervezetébe, mint a krízisintervenció, kríziskezelés és kríziskommunikáció. Noha a bv. szervezet műveleti egységei eltérő környezeti tényezőkkel találkoznak, mint az a polgári/civil környezetben várható (például szűk zárka, nem pedig nagy és nyílt közterület vagy nagyobb alapterületű lakás), ettől függetlenül a krízisesemények dinamikája megegyezik. Ez alapozza meg azt, hogy ugyanazok a kríziskezelő eljárások alkalmazhatók a bv. szervezetben is, mint a rendőrségnél.

A krízisintervenció a kialakult, akut krízisállapot oldására és kezelésére irányuló célzott törekvés, amelynek célja, hogy támogassa az egyént pszichés egyensúlyának stabilizálásában, rendezett lelkiállapotának mihamarabbi kialakításában.^{51, 52} „Fontos, hogy a krízisintervenció más pszichoterápiákkal szemben az itt és most helyzetre koncentrál. Támogató, nem konfrontatív, de problémaorientált. (...) A krízisintervenció célja az egészséges életbe való visszairányítás, a biztonság megteremtése, az öngondoskodás helyreállítása és egy pozitív, önvédő jövőkép megteremtése.”⁵³

A rendkívüli események krízisintervenciók beavatkozása rövid és célzott kell, hogy legyen. Ezek az események krízisbeavatkozással is kezelendők, nem csak a legitim fizikai erőszak monopóliumával. „A krízisben lévő személy kifejezetten fogékony a beavatkozásra, erősen szuggerábilis, hiszen érzélemvezérelt, labilis, zaklatott, észlelése, figyelme, asszociációi, indulatai mind-mind a provokáló eseményre beszükültek. Nemcsak a befolyásolhatósága erős, hanem a motivációja is arra, hogy segítséget kapjon, beszélhessen érzéseiről, gondolatairól, fantáziáiról, minél előbb megnyugodjék. Ezt érdemes kihasználni. (...) Ebben a felfokozott lelkiállapotban lehetőség van prevencióra és viselkedéskorrekcióna is, elsősorban a konfliktusmegoldó technikákat illetően.”⁵⁴ Ez alapozza meg az intézkedéslélektan krízisintervenciók feladatellátását.

51 Vörös V., Osváth P., Tényi T. (2021)

52 Hajduska M. (2008)

53 Hajduska-Dér N. (2019)

54 Hajduska M. (2008)

A művel- és intézkedéstámogató pszichológia közül főként az intézkedéslélektani alterület kapcsán találkozunk kutatásokkal és kutatási eredményekkel – többek között a bv. szervezet művelési állományának közreműködésével végzett empirikus kutatással.⁵⁵ Ezek a kutatások főként a stresszre, stresszkezelésre helyezik a hangsúlyt^{56, 57, 58, 59}. Ez a fókusz nem meglepő, hiszen az egyes intézkedések komoly stresszhelyzetek a beavatkozó állomány számára, legyen szó akár katonai, akár rendőrségi, akár büntetés-végrehajtási környezetről. Lehoczki összegzi, hogy a fegyveres rendvédelmi szervek állománya három úton találkozhat a stresszel: (1) a munkavégzés során megjelenő, szélsőséges esetben a kiégésig vezető stresszel, (2) a szolgálatteljesítés során bekövetkező rendkívüli események és az azokból fakadó traumatizáció során, (3) az egyes személyekkel szemben foganatosított rendészeti intézkedések (például igazoltatás, közúti ellenőrzés, szélsőséges esetben túszejtéses szituációk vagy zárkatorlasz) során.⁶⁰

Egy másik írás⁶¹ az intézkedéslélektan és a kommunikáció kapcsolatát vizsgálja. Csomós ebben kiemeli, hogy a kommunikációnkra hatással vannak előítéleteink, heurisztikus gondolkodásunk, és bizony hatással vannak a kommunikációs csatorna másik oldalán helyet foglaló vevő szociális-mentális sajátosságai is, például életkora, iskolai végzettsége, intellektusa és esetleges mentális betegségei. Ez utóbbi kapcsán jelent kihívást az ön- és közveszélyes állapotban lévő személyekkel szemben alkalmazott intézkedés, amelynek „jellegzetessége, hogy a kialakult helyzet viszonylag rövid idő alatt gyorsan változhat. Előfordulhat, hogy a kezdetben együttműködő intézkedés alá vont személy magatartása hirtelen megváltozik és passzív vagy aktív ellenszegülést, illetve támadó magatartást tanúsít az intézkedő rendőrökkel szemben. A tapasztalatok alapján a megfelelő tárgyalási taktika jelentősen hozzájárulhat ahhoz, hogy a rendőri intézkedés a lehető legkisebb sérüléssel, károkozással és jogsérelemmel fejeződjön be”.⁶² Ezek az állapotok javarészt a sürgősségi pszichiátriai ellátást igénylő állapotokból manifesztálódnak, amelyek megfelelő kommunikációs stratégiát kívánnak meg: egy aktív szuicid krízisben lévő személlyel teljesen másfajta kommunikációs stratégiát alkalmazunk, mint egy pszichológiai értelemben vett normális személlyel szemben. Éppen ezért Csomós tanulmányában megfogalmaz egy útmutatónak is tekinthető kommunikációs protokollt, amit érdemes követni a zavart, zavartan viselkedő személlyel szemben.⁶³

55 Lehoczki Á. (2023)

56 Lehoczki Á. (2023)

57 Retek A. (2023)

58 Frigy É. Gy. (2020)

59 Bolgár J., Csomós I. (2012)

60 Lehoczki Á. (2023)

61 Csomós I. (2015)

62 Csomós I. (2015) p. 17

63 Csomós I. (2015)

Az intézkedéslélektan mellett a másik alterület a mentálhigiénés támogatás területe, amely kapcsán szót kell ejteni a képzések, kiképzések fontosságáról és a tényleges pszichológiai tanácsadásról.

Mint Lehoczki írja, „*jelenleg a kiképzések – nemzetközi szintén is – elsősorban a fizikai, taktikai és szakmai felkészülésre koncentrálnak, ami természetesen rendkívül fontos, ám elhanyagolják a mentális felkészítést. Ugyanakkor fontos megérteni azt, hogy a szakmailag, taktikailag, technikailag legjobban képzett, fizikailag fitt, és tökéletesen felszerelt állomány szükséges, de nem elégséges feltétele a speciális feladatok eredményes és magas színvonalú elvégzésének, mert mindez együtt sem fogja a megfelelő teljesítményt biztosítani, ha az intézkedő mentálisan nincs felkészítve a helyzetre, amelyben ezeket az eszközöket alkalmaznia kell*”.⁶⁴ Éppen ezért mind a kiképzés ideje alatt, mind a mindennapi feladatellátás során törekedni kell a mentális egyensúly fenntartására. A mentális tréningek mellett fontos az intézkedéstaktikai, szcenárió-alapú képzés is, amely ugyancsak hozzájárul a műveleti egység tettekkészségéhez.^{65, 66} különösen annak utólagos feldolgozása és elemzése plusz töltet lehet az állomány számára.

A másik fontos feladat a mentális stabilitás folyamatos monitorozása és támogatása, hiszen a műveleti egységek tagjai fokozottan sérülékeny csoport tagjainak tekinthetők, hiszen sok esetben extrém magas stresszel és traumatikus eseményekkel találkoznak, ezek pedig negatívan befolyásolják a pszichés állapotot. Különösen egy-egy kríziskezelés és beavatkozás után célszerű a műveletben részt vevőket – akár kérésük, akár parancsnoki előírás alapján – pszichológiai konzultációra küldeni, ahogyan ennek lehetőségét a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának pszichológiai ellátásáról szóló 8/2022. (IV. 29.) BVOP utasítás is rögzíti, különösen az utasítás 19. pontja, miszerint „*az erősen traumatizáló szolgálati eseményt követő vizsgálatban a pszichológus célzott explorációt végez, és véleményt alkot az erősen traumatizáló szolgálati esemény lehetséges pszichológiai hatásaira és a további ellátási szükségletekre vonatkozóan*”. Ez a rendelkezés előremutató: amennyiben időben megtörténik a traumatikus szolgálati eseményben résztvevő személyi állományi tag pszichés támogatása, mentális állapotának felmérése és a krízisállapot kialakulásának csökkentése, úgy elkerülhető a polytraumatizáció⁶⁷ kialakulása.

64 Lehoczki Á. (2023) p. 7

65 Szabó B., Bezzeg S. (2024)

66 Sztodola T. (2023)

67 Vagyis sorozatos traumák megélése. Polytraumatizációról abban az esetben beszélünk, ha egy traumatizáló esemény folyamatosan, hosszú időn keresztül fennáll, és ebben az esetben a sok megélt trauma mintegy összeadódik, és úgy jelenik meg az ember életében.

Összegzés

A bűnügyi műveleti pszichológia összetett, komplexen alkalmazott pszichológiai terület, amely két nagyobb alterületre osztható. A felderítés-támogató elemzőpszichológia alterület igyekszik minden olyan pszichológiai alapú eljárást és módszertani megoldást átdolgozni és integrálni a bűnügyi feladatellátásba, amely segíti az elemző-értékelő munkát, ezáltal pedig orientálja és szupportálja a felderítést. A másik alterület, a művelet- és intézkedéstámogatás magába foglalja egyrészt az akut krízishelyzetek, rendkívüli események kezelését, másrészt a végrehajtói állomány pszichológiai gondozását és képzését. A gyakorlati feladatellátásba eredményesen tudhatja adaptálni számos más pszichológiai szakterület eljárásait, mint például a jelen írásban említésre kerülő pszichológiai boncolást és viselkedéselemzést, vagy a kríziskezelést támogató krízisintervenciót és kríziskommunikációt, a képzések tekintetében pedig az egyéni és a csoportos tanácsadást, a szituatív képzéseket és az önismeretet.

Amint láttuk, a bűnügyi műveleti pszichológiának jelenleg nincs egységes, konszenzuson alapuló, egzakt meghatározása, sem szisztematikus módszertana, ahogyan alkalmazhatóságának lehetőségei sincsenek tisztán lefektetve. Ettől függetlenül viszont a bv. szervezet rendelkezik olyan belső szabályozókkal, amelyek közvetlenül meg tudják határozni a műveleti pszichológia szervezeten belüli jogi kereteit.

Alkalmazott műveleti pszichológiai terület	BVOP utasítás
Felderítés-támogató elemzőpszichológia	<ul style="list-style-type: none"> • 23/2023. (III. 29.) BVOP utasítás
Művelet- és intézkedéstámogató lélektan	<ul style="list-style-type: none"> • 18/2020. (V. 29.) BVOP utasítás • 8/2022. (IV. 29.) BVOP utasítás • 26/2022. (XII. 21.) BVOP utasítás • 4/2024. (III. 7.) BVOP utasítás

4. táblázat: A bv. szervezetben alkalmazott műveleti pszichológia keretrendszerének lehetőségeit biztosító belső jogi szabályozók⁶⁸

A bv. szervezet belső szabályozói megteremtik a műveleti pszichológiai tevékenység kidolgozásának, bevezetésének és adaptálásának lehetőségét. A kockázatelemzésre vonatkozó 23/2023. (III. 29.) BVOP utasítás lehetőséget biztosít a Felderítési Főosztály elemző-értékelő módszertani eljárásainak fejlesztésére, míg a műveleti egység működésére vonatkozó BVOP utasítás mind a krízishelyzetek kezelését szolgáló intézkedéslélektan az állomány kiválasztását, valamint kiképzését és oktatását segítő mentálhigiénés támogató funkció kapcsán megteremti a jogi kereteket és az adaptálás alapjait.

Jelen írásból is kirajzolódik, hogy a műveleti pszichológiának jelenleg nincs egységes, konszenzuson alapuló, egzakt meghatározása, ahogyan szisztematikus módszertana sem, ugyanakkor kétségtelen, hogy amint túllép a kezdeti nehézségeken és lefektetésre

68 Forrás: a szerző saját szerkesztése.

kerülnek az alap mérőföldkövek, olyan alkalmazott pszichológiai területté képes válni, amely a bv. szervezetében is komoly eredményeket érhet el. Ennek érdekében érdemes a jövőben olyan alap és alkalmazott kutatásokat, összefoglaló tanulmányokat készíteni, amelyek egyrészt a műveleti pszichológia eljárásait és módszertani lehetőségeit vizsgálja büntetés-végrehajtási környezetben, másrészt azt megvizsgálni, hogy milyen bv. szervezeten belül felmerülő biztonsági kérdésekre és kihívásokra tud eredményesen reagálni ez a pszichológiai terület.

Felhasznált irodalom

- 4/2024. (III. 7.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről
- 8/2022. (IV. 29.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának pszichológiai ellátásáról
- 13/2014. (XII. 16.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól
- 18/2020. (V. 29.) BVOP utasítás a fogvatartotti krízisek, öngyilkossági kísérletek és önártalmak megelőzéséről
- 23/2023. (III. 29.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet biztonsági célú kockázatelemzési tevékenységének szabályairól
- 26/2022. (XII. 21.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól
1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
- Ambrus Éva (2020): Of Ends and Means: The Integration of Psychological Operations and Cyber Operations. *Honvédségi Szemle*, 148(2), p. 102–111. DOI: <https://doi.org/10.35926/HDR.2020.2.7>
- Amritha, Roy – Parvana, P. – Riza, K. S. – Rao, Isukapatla Arjun (2025): Psychological autopsy: Overview of equivocal deaths, suicides and homicide-suicides. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, p. 110. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2025.102813>
- Andó Sándor (2020): A fokozott készenléti állapot néhány missziós vonatkozása. *Honvédségi Szemle*, 148(5), p. 82–95. DOI: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.5.7>
- Andó Sándor (2024): A Magyar Honvédség 1990. utáni katonapszichológiai szaktevékenységének elemző értékelése. Doktori (PhD) értekezés, NKE HDI, Budapest
- Boda József (2019): Rendészettudományi szaklexikon. Dialóg Campus, Budapest
- Bolgár Judit – Csomós István (2012): A rendőrségi bevetési feladatok követelményeihez kapcsolódó kiválasztási eljárások fejlesztése, különös tekintettel az extrém stressz reakciókra. *Hadtudományi Szemle*, 5(2), p. 268–278.
- Csomós István (2015): Intézkedés-lélektan és kommunikáció. NSZFI, Budapest
- Frigy Éva Gyöngyi (2020): A rendvédelmi és honvédelmi beavatkozási állományt érő munkahelyi stresszfaktorok és hatások. *Hadtudományi Szemle*, 13(2), p. 93–109. DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2020.2.8>
- Hajduska Marianna (2008): Krízislélektan. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest

- Hajduska-Dér Noémi (2019): Krízisintervenció a gyakorlatban – az öngyilkosság krízise. A klinikai szakpszichológus szerepe a krízisosztályon. In: Kapitány-Fövény Máté – Koncz Zsuzsa – Varga S. Katalin (szerk.): Klinikai szakpszichológia a gyakorlatban – Útirányok, Medicina Könyvkiadó, Budapest, p. 25–48.
- Lehoczki Ágnes (2023): Intézkedéslélektan intenzív stresszhelyzetben. NKFI, Budapest
- Markolt Norbert (2010): A debriefing: Egy krízisintervenció módszer bemutatása és alkalmazásának lehetőségei a Magyar Honvédségben. *Honvédtorvos*, 62 (1–2), p. 85–95.
- Mohamad, Zhooriyati Sehu – Afkar, Aniq Luqman Shamsul (2022): The Application of Psychological Operation (PSYOP): A Case Study on The Siege of Sauk. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities*, 7 (7), p. e001643. DOI: <http://dx.doi.org/10.47405/mjssh.v7i7.1643>
- Narula, Sunil (2004): Psychological Operations (PSYOPs): A Conceptual Overview. *Strategic Analysis*, 28 (1), p. 177–192.
- Posa, Franco – Leone, Jessica – Rondinelli, Valeria – Sclavi, Francesco – Posa, Matteo (2023): Psychological Autopsy Structured on Individual Cases: Methodological Considerations for A New Protocol. *Medical Research Archives*, 11 (4). DOI: <https://doi.org/10.18103/mra.v11i4.3719>
- Retek Amadé (2023): Az intézkedéstartaktika pszichológiájáról. „ERŐ – SZAK – TUDÁS”. NKFI, Budapest
- Sablone, Sara – Bellino, Mara – Cardinale, Andrea Nicola – Violante, Maria Grazia – Risola, Roberta – Magno, Antonella – Pierro, Vincenzo – Grattagliano, Ignazio (2024): Psychological Autopsy: A Powerful Tool in Forensic Investigations. *Forensic Science*, 4, p. 635–646. DOI: <https://doi.org/10.3390/forensicsci4040044>
- Saxena, Geetika – Saini, Vineeta (2017): Psychological Autopsy – A Way to Revealing the Enigma of Equivocal Death. *International Journal of Forensic Sciences*, 2 (2). DOI: <http://dx.doi.org/10.23880/IJFSC-16000123>
- Schild Marianna (2014): A katonai létből adódó krízishelyzetek pszichológiai hátterei. *Műszaki Katonai Közlöny*, 24 (1), p. 259–274.
- Shneidman, Edwin S. (1994): The Psychological Autopsy. *American Psychologist*. 49 (1), p. 75–76.
- Szabó Bálint – Bezzeg Sebastian (2024): Országos törzsfoglalkozás a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. *Börtönügyi Szemle*, 1., p. 85–101.
- Szilassy Roland (2017): A radikalizációból eredő új kihívások a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, 1., p. 73–85.
- Sztodola Tibor (2023): A fogolyzandulás hatása a fogvatartás biztonságára, valamint a nemzetbiztonságra. *Börtönügyi Szemle*, 4., p. 77–93.
- Vágó Zoltán (2024a): A mintázatok jelentősége a dinamikus biztonság fogalmi rendszerében. *Börtönügyi Szemle*, 1., p. 103–121.
- Vágó Zoltán (2024b): A rendkívüli események megelőzését célzó adatelemzések végzése mesterséges intelligencia alkalmazásával. *Börtönügyi Szemle*, 4., p. 75–94.
- Vörös Viktor – Osváth Péter – Tényi Tamás (2021): Pszichiátriai sürgősség – pszichiátriai sürgősségi állapotok. In: Németh Attila – Füredi János – Lazáry Judit – Somlai Zsuzsanna (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve*. 6. átdolgozott és bővített kiadás, Medicina Könyvkiadó, Budapest, p. 769–791.